

การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการ
เพื่อการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล
KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE BUDDHIST SANGHA ON
YONISOMANASIKARA FOR ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT IN THE DIGITAL ERA

พระครูธีรภัทรจารี, พระครูจริยธรรมรัต

Phrakhru Thirapattarachari, Phrakhru Jirathamarat

Corresponding Author's E-mail: beesweet2442@gmail.com

Received: March 8, 2026 Revised: June 2, 2026 Accepted: June 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนำเสนอเพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลัก โยนิโสมนสิการ และแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล โยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการคิด อย่างแยกกาย การพิจารณาอย่างมีเหตุผล และการวิเคราะห์ตามเหตุและปัจจัย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรสงฆ์ ทั้งในด้านการสร้างความรู้ การ จัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการบริหารจัดการองค์กร ผลการวิเคราะห์ พบว่า การบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการกับแนวคิดการจัดการความรู้ช่วยส่งเสริมให้คณะสงฆ์สามารถพัฒนา ระบบการเรียนรู้ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การ เรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บ ถ่ายทอด และเผยแพร่องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการเผยแผ่ พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงสังคมในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนา องค์กรสงฆ์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังช่วยเสริมสร้างระบบ การเรียนรู้ขององค์กรสงฆ์ให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ และสนับสนุนบทบาท ของคณะสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; โยนิโสมนสิการ; องค์กรสงฆ์; ยุคดิจิทัล; การจัดการเชิงพุทธ

ABSTRACT

This academic article aims to examine the concept of ecclesiastical knowledge management based on the principle of Yonisomanasikara (analytical reflection) and to propose guidelines for its application in developing monastic organizations within the digital era. As a Buddhist principle emphasizing thorough reflection, rational consideration, and causal analysis, Yonisomanasikara serves as a foundational framework for enhancing knowledge management processes within monastic organizations – specifically in knowledge creation, storage, sharing, and application in organizational administration. The analysis reveals that

integrating Yonisomanasikara with knowledge management concepts effectively promotes organizational learning systems among the clergy. In particular, this integration fosters analytical thinking, collaborative learning, and Buddhist leadership. Furthermore, leveraging digital technology to store, transfer, and disseminate Buddhist knowledge enhances communication efficiency and expands the reach of Dhamma teachings to a broader society.

Consequently, ecclesiastical knowledge management, according to the principle of Yonisomanasikara, serves as a crucial approach to developing monastic organizations, enabling them to adapt appropriately to the transformations of a digital society. This integration not only strengthens the learning systems of monastic institutions and enhances the potential of monks, but also supports the sangha's role in propagating Buddhism and driving sustainable social development in the contemporary era.

Keywords: Knowledge Management; Yonisomanasikara; Sangha Organization; Digital Era; Buddhist Management.

บทนำ

ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Era) องค์กรทุกภาคส่วนจำเป็นต้องปรับตัวผ่านกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เพื่อรวบรวม พัฒนา และใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ภายในองค์กรได้อย่างเป็นระบบ (Davenport & Prusak, 1998) สำหรับองค์กรสงฆ์ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการสืบทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสอน ความท้าทายสำคัญในยุคดิจิทัลไม่ใช่เพียงแค่การนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือ "วิกฤตการณ์ด้านการจัดการความรู้" ที่เผชิญกับภาวะข้อมูลสารสนเทศท่วมท้น (Information Overload) การจัดเก็บคัมภีร์และภูมิปัญญาทางศาสนาที่ยังขาดความเป็นระบบดิจิทัลที่เชื่อมโยงกัน ตลอดจนช่องว่างในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างพระสังฆาธิการผู้ใหญ่และพระสงฆ์รุ่นใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น การเผยแผ่ธรรมะในแพลตฟอร์มสมัยใหม่มักเน้นความรวดเร็วมากกว่าความลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดความบิดเบือนของเนื้อหาได้ง่าย หากขาดกระบวนการกลั่นกรองและคิดวิเคราะห์ที่รอบคอบ ความท้าทายเหล่านี้ทำให้องค์กรสงฆ์มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้วยเหตุนี้ การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์จึงไม่อาจพึ่งพาเพียงทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ต้น ๆ หากแต่ต้องตั้งมั่นอยู่บนฐานของ "หลักโยนิโสมนสิการ" ซึ่งเป็นพุทธธรรมที่มุ่งเน้นการคิดอย่างแยบคาย การวิเคราะห์ตามเหตุปัจจัย และการใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบด้าน หลักธรรมนี้จะทำหน้าที่เป็นลานปัญญา (Conceptual Framework) สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการ KM ทั้งด้านการสร้าง การจัดเก็บ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ความรู้ทางศาสนาที่สืบทอดมาถูกจัดระบบและเผยแผ่อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับที่ วีระพงษ์ ประทอง และ ประจิตร มหาหิง (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธควรบูรณาการหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ากับหลักคุณธรรม โดยผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพควบคู่กับการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ที่ผ่านมามีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาการบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เช่น งานวิจัยของ พระมหาธุดิต รุ่งชัยวิฑูร (2557) ที่พบว่า การนำหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ สามารถส่งเสริมความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ ขณะที่ในมิติด้านการจัดการความรู้ สุรพล พรหมกุล และคณะ

(2562) พบว่า การจัดการความรู้ของพระสงฆ์ประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมองค์ความรู้ และการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ อีกทั้งพระครูอนุกปรีดีการ (2567) ยังพบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบฐานข้อมูลออนไลน์สามารถนำมาใช้สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูล การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบริหารงานของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากงานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น พบว่างานจำนวนหนึ่งมุ่งเน้นการบริหารจัดการเชิงโครงสร้าง การพัฒนาพระสังฆาธิการ หรือการนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการจัดการความรู้ แต่การศึกษาลี้กลไปถึงกระบวนการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์โดยใช้ “หลักโยนิโสมนสิการ” เป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อนำพาองค์กรสงฆ์เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีเอกลักษณ์และยั่งยืนนั้น ยังมีการศึกษาอยู่ในวงจำกัด

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งอุดช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการ และวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล การบูรณาการแนวคิดการจัดการสมัยใหม่เข้ากับกระบวนการคิดเชิงพุทธนี้ ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างระบบการเรียนรู้ภายในองค์กรสงฆ์ให้มีความเข้มแข็งและปรับตัวเท่าทันต่อกระแสธารแห่งเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาและเป็นเสาหลักในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนสืบไป

การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์

คณะสงฆ์ในประเทศไทย ถือเป็นสถาบันสำคัญที่ทำหน้าที่ในการสืบทอด รักษา และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนามีทั้งในรูปของคัมภีร์พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาที่สั่งสมจากประสบการณ์ของพระเถระ การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา การถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม การเทศน์ การอบรม และการปฏิบัติธรรม รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์สามารถดำเนินการผ่านหลายกระบวนการ เช่น การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการเทศน์ การอบรม และการปฏิบัติธรรม รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน กระบวนการเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งความรู้ที่สามารถถ่ายทอดและจัดเก็บในรูปแบบที่เป็นระบบ (Explicit Knowledge) เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา และเอกสารทางวิชาการ และความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การปฏิบัติ และภูมิปัญญาของบุคคล (Tacit Knowledge) เช่น ประสบการณ์ การปฏิบัติธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมของพระเถระ โดย Nonaka และ Takeuchi (1995) อธิบายว่า ความรู้ทั้งสองลักษณะมีความสัมพันธ์และสามารถเปลี่ยนผ่านระหว่างกันผ่านกระบวนการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้และการเรียนรู้ขององค์กร ขณะเดียวกันการจัดการความรู้ยังเป็นระบบยังช่วยให้องค์กรสามารถรวบรวม ถ่ายทอด และนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Davenport & Prusak, 1998)

นอกจากนี้ การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ ทั้งในด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคม การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน และนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) ได้ อธิบายว่าการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาที่เกิดจากการศึกษา การคิดพิจารณา

และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาองค์ความรู้ภายในองค์กร ซึ่งให้เห็นว่าการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยกระบวนการสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการใช้ประโยชน์จากความรู้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรทางศาสนาได้เช่นเดียวกับองค์กรประเภทอื่นในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการความรู้ขององค์กรต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรสงฆ์ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การเผยแพร่พระธรรมคำสอน และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป

สำหรับคณะสงฆ์ การจัดการความรู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการปฏิบัติภารกิจของคณะสงฆ์ ทั้งในด้านการศึกษา การเผยแพร่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชน การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการความรู้ขององค์กร รวมทั้งองค์กรสงฆ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ ห้องสมุดดิจิทัล เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บ ถ่ายทอด และเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้สะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์และสังคมในวงกว้าง

ดังนั้น การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ โดยการบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ความหมายของโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดพิจารณาอย่างถูกวิธีและแบบคาย โดยพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุและปัจจัย สืบค้นถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบ และมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง มิใช่การรับรู้หรือเชื่อตามข้อมูลเพียงผิวเผิน กระบวนการคิดดังกล่าวช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาปัญหาอย่างเป็นระบบ เข้าใจสาเหตุและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเลือกแนวทางในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม โยนิโสมนสิการจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและรอบด้าน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

นอกจากนี้ โยนิโสมนสิการยังเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา เนื่องจากช่วยให้บุคคลพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุปัจจัย และผลที่เกิดขึ้น การคิดในลักษณะดังกล่าวช่วยลดการตัดสินใจจากความเชื่อหรือความรู้สึกเพียงด้านเดียว และส่งเสริมให้เกิดการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนนำไปสู่การตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหา ดังนั้น โยนิโสมนสิการจึงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ และการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะสถานการณ์ที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์สาเหตุ การพิจารณาทางเลือก และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ในเชิงการประยุกต์ใช้ โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้เป็น

เครื่องมือในการพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรได้ เนื่องจากเป็นกระบวนการคิดที่เน้นการพิจารณาอย่างเป็นระบบ การมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย และการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน หลักโยนิโสมนสิการจึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ที่เน้นการคิดเชิงระบบและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ยังอธิบายว่า โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิดที่ช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง หลักธรรมดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลและองค์กร เนื่องจากช่วยส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ การพิจารณาอย่างรอบคอบ และการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

ในมิติของการประยุกต์ใช้ โยนิโสมนสิการสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรได้ เนื่องจากเป็นกระบวนการคิดที่เน้นการพิจารณาอย่างเป็นระบบ การมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย และการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับการคิดเชิงระบบและการเรียนรู้ขององค์กร

ดังนั้น โยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาปัญญา การเรียนรู้ และการตัดสินใจอย่างถูกต้อง ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการเชิงพุทธที่มุ่งเน้นการใช้ปัญญาและเหตุผลในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาองค์กรและสังคม

หลักโยนิโสมนสิการเพื่อการพัฒนาองค์กรสมัยในยุคดิจิทัล

ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการองค์กร องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งองค์กรทางศาสนา เช่น คณะสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสงฆ์สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะหลัก โยนิโสมนสิการ แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยทลายข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูล ที่อัลกอริทึมมักป้อนข้อมูลตามความพึงพอใจเฉพาะตน ส่งผลให้ผู้คนในสังคมขาดมิติการคิดเชิงลึก มักด่วนสรุป ตัดสิน หรือส่งต่อข้อมูลและหลักธรรมคำสอนที่ถูกตัดต่อบิดเบือนอย่างรวดเร็วเพียงเพื่อสร้างยอดการรับรู้ ปรากฏการณ์นี้สร้างความท้าทายอย่างยิ่งต่อคณะสงฆ์ หากการจัดการความรู้และการเผยแผ่ธรรมะดำเนินไปตามกระแสเทคโนโลยีโดยขาดการยั้งคิด องค์กรสงฆ์เองอาจกลายเป็นผู้ส่งต่อข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากพระไตรปิฎก

หลักโยนิโสมนสิการจึงเข้ามาเป็นกุญแจสำคัญสำหรับคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล โดยทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันทางปัญญา และระบบกลั่นกรองข้อมูลชั้นสูง ที่เปลี่ยนบทบาทของพระสงฆ์จากการเป็นเพียง “ผู้บริโภครหรือผู้ส่งต่อข้อมูล” ให้กลายเป็น “ผู้ประเมินและคัดสรรความรู้ที่ถูกต้อง” การใช้โยนิโสมนสิการจะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถวิเคราะห์แยกแยะข่าวสาร ภูมิปัญญา และแก่นธรรมออกจากเปลือกของเทคโนโลยีได้อย่างเท่าทัน ทำให้การจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ในระบบดิจิทัลขององค์กรสงฆ์ตั้งอยู่บนฐานของความจริงแท้ ไม่พัดหลงไปตามกระแสตราม้าออนไลน์ และสามารถหยิบยกธรรมะมาประยุกต์แก้ปัญหาให้แก่สังคมร่วมสมัยได้อย่างทรงพลังและน่าเลื่อมใส ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดและการพิจารณาอย่างมีเหตุผล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) ในเชิงการพัฒนาองค์กรสงฆ์ หลักโยนิโสมนสิการสามารถนำมา

ประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์สถานการณ์ การแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจเชิงบริหารของพระสังฆาธิการ โดยการคิดอย่างแยกย่อยช่วยให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้าน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและปัจจัย ตลอดจนประเมินทางเลือกก่อนตัดสินใจดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของสังคมในแต่ละช่วงเวลา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

นอกจากนี้ ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารและการจัดการความรู้ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ร่วมกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้องค์กรสงฆ์สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและปัญญา โดยเน้นการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการเผยแพร่ข้อมูลหรือการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การเผยแผ่พระธรรมคำสอน และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน (Senge, 2006) ดังนั้น หลักโยนิโสมนสิการจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล โดยการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การใช้ปัญญาในการบริหารจัดการ และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างเหมาะสม

การพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล

ในยุคปัจจุบันที่สังคมโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Era) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การสื่อสาร และการบริหารจัดการองค์กร องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (Castells, 2010) เช่นเดียวกับองค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะคณะสงฆ์ซึ่งเป็นสถาบันสำคัญของพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องพัฒนาและปรับตัวให้สามารถดำรงบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการรักษา สืบทอด และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า รวมทั้งมีบทบาทในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมดิจิทัล รูปแบบการสื่อสารและการเรียนรู้ของประชาชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัล ได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ ดังนั้น การพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร การจัดการความรู้ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Heeks, 2008) แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมได้รับการกล่าวถึงอย่างต่อเนื่องในแวดวงวิชาการ โดยพระวชิรเวที (2555) อธิบายว่าหลักพุทธธรรมสามารถเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมที่สมดุลทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา ขณะเดียวกัน สุชีพร บุญญานุกาภ (2545) ได้อธิบายถึงบทบาทของคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรและสังคมร่วมสมัยได้

การพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสื่อสารกับสังคม พระสงฆ์สามารถใช้สื่อดิจิทัล

เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ และแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เปิดโอกาสใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การใช้เว็บไซต์ ฐานข้อมูลดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปัญญา โดยการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการเผยแผ่ข้อมูลและการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารธรรมะมีความถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคม (Campbell & Tsuria, 2022)

นอกจากนี้ การพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัลยังต้องคำนึงถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างสมดุล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) นอกจากนี้ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร โดยการส่งเสริมให้พระสงฆ์มีการคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสงฆ์สามารถพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล

ดังนั้น การพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการปรับตัวของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร การจัดการความรู้ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควบคู่กับการยึดหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรสงฆ์ในการพัฒนาสังคมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

วิธีการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการในยุคดิจิทัล

การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้สามารถรวบรวม ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นการคิดอย่างแยบคาย การพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์ตามเหตุและปัจจัย มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการจัดการความรู้ จะช่วยให้การจัดการองค์ความรู้ของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีระบบและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้าง รวบรวม จัดเก็บ ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ความรู้ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและพัฒนาองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Davenport & Prusak, 1998) ในบริบทของคณะสงฆ์ การจัดการความรู้มีความสำคัญต่อการสืบทอดและเผยแผ่องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการดำเนินการกิจด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคม โดยในบริบทของคณะสงฆ์ การสร้างความรู้เกิดขึ้นจากการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย การปฏิบัติธรรม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสงฆ์ การจัดเก็บความรู้สามารถดำเนินการผ่านการบันทึกตำรา เอกสาร และฐานข้อมูลดิจิทัลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ขณะที่การแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเทศน์ การอบรม และการสนทนาธรรม

การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการในกระบวนการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์จะช่วยให้เกิดการพิจารณาความรู้และข้อมูลอย่างรอบคอบ โดยการวิเคราะห์เหตุและปัจจัยของปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ

ก่อนนำความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจหรือการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกและนำไปสู่การพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในองค์กรสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ เช่น การใช้เว็บไซต์ ฐานข้อมูลออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลในการเผยแพร่พระธรรมคำสอน การจัดเก็บเอกสารทางพระพุทธศาสนา และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้การจัดการความรู้ขององค์กรสงฆ์มีความสะดวก รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

วิธีการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการสำคัญ ได้แก่

1) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) โดยการศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก การศึกษาพระปริยัติธรรม และการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม

2) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) โดยการรวบรวมเอกสาร คัมภีร์ และองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ในรูปแบบที่เป็นระบบ เช่น ห้องสมุดดิจิทัลหรือฐานข้อมูลออนไลน์

3) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การเทศน์ การสนทนาธรรม การอบรม และการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่พระธรรมคำสอน

4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) โดยการนำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาสังคม และการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์

นอกจากนี้ การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการยังช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กรสงฆ์ โดยการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และองค์ความรู้ร่วมกัน รวมทั้งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคดิจิทัล (Davenport & Prusak 1998) ดังนั้น วิธีการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการในยุคดิจิทัลจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการจัดการความรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาปัญญา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

บทความวิชาการเรื่อง “การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการ ร่วมกับแนวคิด การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์เชิงแนวคิดจากทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ร่วมกับหลักพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า โยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการคิดอย่างแยบคาย การพิจารณาเหตุและปัจจัยอย่างรอบคอบ และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สถานการณ์ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกระบวนการสำคัญของการจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการบริหารจัดการองค์กร

หลักโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างแยบคาย การพิจารณาเหตุและปัจจัยอย่างรอบคอบ และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สถานการณ์ สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรสงฆ์ได้ เนื่องจากหลักโยนิโสมนสิการช่วยส่งเสริมให้เกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ การพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้าน และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรในยุคปัจจุบัน การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการร่วมกับกระบวนการจัดการความรู้ เช่น การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดระบบการเรียนรู้ภายในองค์กรสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์สามารถพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของสังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการความรู้ขององค์กรสงฆ์ โดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ ห้องสมุดดิจิทัล เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บ ถ่ายทอด และเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้อย่างสะดวกและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้ การบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการกับแนวคิดการจัดการความรู้ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดระบบการเรียนรู้ภายในองค์กรสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์สามารถพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สื่อออนไลน์ ฐานข้อมูลดิจิทัล และแพลตฟอร์มการสื่อสารสมัยใหม่ มาใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยสรุป การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล เนื่องจากการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างระบบการเรียนรู้ขององค์กรสงฆ์ พัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ และส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในโลกยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในยุคดิจิทัล ผู้เขียนเห็นว่า การนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรม กระบวนการจัดการความรู้ และเทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรสงฆ์ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรสงฆ์

องค์กรสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้เป็นพื้นฐานของกระบวนการคิด วิเคราะห์ พิจารณาปัญหา และตัดสินใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ควบคู่กับการนำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการรวบรวม จัดระบบ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภายในองค์กร ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และบุคลากรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาระบบการจัดการความรู้และเทคโนโลยีดิจิทัล

วัดและองค์กรสงฆ์ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลและคลังองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้มีความเป็นระบบ สามารถสืบค้น เข้าถึง และนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก รวมทั้งประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดเก็บ ถ่ายทอด และเผยแพร่องค์ความรู้ โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมตามหลัก

พระธรรมวินัย และจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารองค์กร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์และบุคลากร

ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มั่งคั่งทักษะการคิดอย่างเป็นระบบตามหลักโยนิโสมนสิการ ทักษะด้านการจัดการความรู้ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยให้บุคลากรสามารถคัดกรอง วิเคราะห์ และนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถสื่อสารและเผยแผ่หลักธรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในสังคมดิจิทัล

4. การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้

นักวิชาการและผู้สนใจควรนำกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการไปศึกษา วิเคราะห์ และพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรสงฆ์ในระดับต่าง ๆ โดยอาจพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด รูปแบบ หรือแนวทางการบริหารจัดการความรู้เชิงพุทธที่สามารถประยุกต์ใช้กับวัด สถาบันการศึกษา สงฆ์ และองค์กรพระพุทธศาสนา ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการบริหารองค์กรสงฆ์ให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2526). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม*. หมอชาวบ้าน.
- พระครูอนุลปรีดีการ. (2567). การพัฒนาฐานข้อมูลออนไลน์พระสงฆ์ในเขตอำเภอยางตลาด จังหวัด กาฬสินธุ์. *Journal of Modern Learning Development*. 9(12), 535–552.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *โยนิโสมนสิการ: วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 24). ปัญญาประดิษฐ์ฐาน.
- พระมหาธุดิ รุ่งชัยวิฑูร. (2557). รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะ สงฆ์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 3(1), 65–88.
- วีระพงษ์ ประดอง และ ประจิตร มหาหิง. (2564). การบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธในสถานศึกษายุคใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 6(3), 842–852.
- สุรพล พรหมกุล, วิทยา ทองดี และ ทวีศิลป์ สารแสน. (2562). การจัดการความรู้การป้องกันยาเสพติดของ พระสงฆ์กลุ่มสังฆพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 6(3), 163–179.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2545). *คุณธรรมสำหรับชีวิต*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444319514>
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Harvard Business School Press.
- Heeks, R. (2008). ICT4D 2.0: The next phase of applying ICT for international development. *Computer*. 41(6), 26–33. <https://doi.org/10.1109/MC.2008.192>

- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780195092691.001.0001>
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization* (Rev. & updated ed.). Doubleday/Currency.